

УДК 351

*Є. А. Вилгін,
к. держ. упр., доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна академія управління персоналом*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

*Evgen Vilgin,
Ph.D., Associate Professor of the Department of Public Administration
Interregional Academy of Personnel Management*

STATE REGULATION OF DEVELOPMENT OF CLUSTERIZATION OF THE REGIONAL INVESTMENT AND BUILDING COMPLEX

*Е. А. Вилгин,
к. гос. упр., доцент кафедры публичного администрирования,
Межрегиональная академия управления персоналом*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННО-СТРОИТЕЛЬНОЙ КОМПЛЕКСА

Зазначено, що в рамках кластерного аналізу центральна увага приділяється комплексу взаємозв'язків між учасниками процесу створення доданої вартості при виробництві товарів і послуг та інноваційної діяльності. При кластерному аналізі досліджуються не тільки горизонтальні мережі, в яких здійснюється співробітництво фірм, що діють на ринку того самого продукту або приналежних до однієї промислової групи: кластери, як правило, є мережами, які охоплюють кілька галузей і включають різноманітні фірми, які спеціалізуються навколо конкретної ланки в процесі створення доданої вартості.

Визначено, що регіональний кластер - це просторова агломерація подібних і економічно пов'язаних видів діяльності, що формує основу місцевої політики за рахунок поширення знань і навичок, що сприяє і стимулює різні форми навчання та адаптації. Такі кластери, зазвичай складаються з малих і середніх підприємств, основу їх успіху становить накопичений соціальний капітал і географічна близькість.

*Розглянуто регіональний **інвестиційно-будівельний кластер**, як дискретну природу, що являє собою просторово локалізовану сукупність організацій ІБК кредитних, науково-дослідних і освітніх установ, а також підприємств ринкової інфраструктури, які перебувають у відносно стійкому взаємодії в процесі створення об'єктів виробничого та невиробничого призначення*

Запропоновано створити кластер серед інвестиційно-будівельних компаній, які повинні увійти в повинні бути, по-перше, крупні будівельно-монтажні організації, які мають досвід, репутацію та отримують стабільний великий прибуток, наприклад, в Полтавській області до таких можна Економічні науки 280 Вісник Хмельницького національного університету 2012, № 1 віднести ВАТ „Полтаватрансбуд”, ЗАТ

„Цівільбуд”, Полтаварайагробуд, ТОВ „Полтавабуд” , Спец РБУ “Полтава-водоканал”, ВАТ „Полтавський ДБК” та інші інвестиційно-будівельні організації, які представляють собою корпорації і вже включають постачальників, банки, підрядників та інші організації.

It is noted that within the framework of cluster analysis, the central attention is paid to the complex of interrelations between the participants in the process of creation of added value in the production of goods and services and innovation activities. In cluster analysis, not only horizontal networks are investigated, in which the cooperation of firms operating on the market of the same product or belonging to one industrial group is investigated: clusters are usually networks that cover several industries and include various firms that specialize around a specific links in the process of creating added value.

It is determined that the regional cluster is a spatial agglomeration of similar and economically related activities that forms the basis of local politics through the spread of knowledge and skills that promotes and stimulates different forms of learning and adaptation. Such clusters usually consist of small and medium-sized enterprises, the basis of their success is accumulated social capital and geographical proximity.

The regional investment and construction cluster as a discrete nature is considered, which is a spatially localized set of organizations of ICCs of credit, research and educational institutions, as well as enterprises of market infrastructure, which are in a relatively stable interaction in the process of creating objects of production and non-production purposes

It is proposed to create a cluster among investment and construction companies that must enter in should be, firstly, large construction and installation organizations that have experience, reputation and receive a stable high profit, for example, in the Poltava region, you can do so. Economic sciences 280 Bulletin of Khmelnytsky National University of 2012, number 1 include OJSC Poltavatransbud, CivilBud CJSC, Poltavarajagrobud, Poltavabud LLC, Spets RBU Poltava-Vodokanal, OJSC Poltava DBK and other investment and construction organizations, I KIs are corporations and already include suppliers, banks, contractors and other organizations.

Отмечено, что в рамках кластерного анализа центральное внимание уделяется комплексу взаимосвязей между участниками процесса создания добавленной стоимости при производстве товаров и услуг и инновационной деятельности. При кластерном анализе исследуются не только горизонтальные сети, в которых осуществляется сотрудничество фирм, действующих на рынке того же продукта или принадлежащих к одной промышленной группы: кластеры, как правило, являются сетями, которые охватывают несколько отраслей и включают различные фирмы, специализирующиеся вокруг конкретной звена в процессе создания добавленной стоимости.

Определено, что региональный кластер - это пространственная агломерация подобных и экономически связанных видов деятельности, формирует основу местной политики за счет распространения знаний и навыков, способствует и стимулирует различные формы обучения и адаптации. Такие кластеры, обычно состоят из малых и средних предприятий, в основе их успеха составляет накопленный социальный капитал и географическая близость.

Рассмотрены региональный инвестиционно-строительный кластер, как дискретную природу, что представляет собой пространственно локализованную совокупность организаций ИСК кредитных, научно-исследовательских и образовательных учреждений, а также предприятий рыночной инфраструктуры, находящихся в относительно устойчивом взаимодействии в процессе создания объектов производственного и непроизводственного назначения

Предложено создать кластер среди инвестиционно-строительных компаний, которые должны войти в должны быть, во-первых, крупные строительно-монтажные организации, имеющие опыт, репутацию и получают стабильный большой доход,

например, в Полтавской области к таким можно Экономические науки 280 Вестник Хмельницкого национального университета 2012, № 1 отнести ОАО "Полтаватрансбуд", ЗАО "Цивильбуд", Полтаварайагробуд, ООО "Полтавабуд", Спец РСУ "Полтава-водоканал", ОАО "Полтавский ДСК" и другие инвестиционно-строительные организации, яки представляют собой корпорации и уже включают поставщиков, банки, подрядчиков и другие организации.

Ключові слова: державне регулювання, кластеризація, інвестиційно-будівельний комплекс, інноваційна діяльність, регіональний кластер, соціальний капітал, інвестиційно-будівельний кластер, економічні інститути.

Keywords: state regulation, clusterization, investment and construction complex, innovation activity, regional cluster, social capital, investment and construction cluster, economic institutes.

Ключевые слова: государственное регулирование, кластеризация, инвестиционно-строительный комплекс, инновационная деятельность, региональный кластер, социальный капитал, инвестиционно-строительный кластер, экономические институты.

Вступ.

Досвід технічно розвинених країн світу свідчить, що інноваційний розвиток країни завжди супроводжується розвитком галузевих промислових комплексів. У той же час в умовах ринкової економіки та обмеженості інвестиційних ресурсів цей шлях вимагає нетрадиційних рішень. Одне з них, на нашу думку, полягає у формуванні виробничих кластерів, тісно взаємозалежних фірм, об'єднаних один з одним у виробничий ланцюг, в рамках якого створюється додана вартість. У деяких випадках кластери також включають до свого складу стратегічні альянси з університетами, дослідницькими установами, споживачами, технологічними брокерами та консультантами.

У рамках кластерного аналізу центральна увага приділяється комплексу взаємозв'язків між учасниками процесу створення доданої вартості при виробництві товарів і послуг та інноваційної діяльності. При кластерному аналізі досліджуються не тільки горизонтальні мережі, в яких здійснюється співробітництво фірм, що діють на ринку того самого продукту або приналежних до однієї промислової групи: кластери, як правило, є мережами, які охоплюють кілька галузей і включають різноманітні фірми, які спеціалізуються навколо конкретної ланки в процесі створення доданої вартості.

Аналіз продемонстрував, що одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки в останні десятиліття стало формування інтеграційних системних комплексів кластерного типу. Особливістю даного комплексу, на думку Г.Б. Клейнера, є те, що він являє собою сукупність взаємопов'язаних корпорацій, замкнуте співтовариство, в якій стратегії кожного невіддільні від політики інших. Дана обставина може виявитися особливо сприятливо для «недоінституалізованого середовища України», в тому числі і в силу того, що стратегія в даному випадку «може виступати як заміна відсутніх економічних інститутів, що роблять поведінку агентів передбачуваним» [1, С.78].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, пов'язані з розвитком кластеризації будівельної галузі, знайшли відображення в роботах Токаревої О., Крикуна К., Рогожина П., Гойко А. та ін. Проблематиці функціонування та розвитку підприємств інвестиційно-будівельного комплексу присвячено роботи Асаула А., Верхоглядової Н., Вечерова В., Дружиніна А., Залуніна В., Іванілова О., Калугіна Ю., Конащука В., Млодецького В., Опекунова В., Орловської Ю., Полякова І., Радкевича А., Симіонова Ю., Торкатюка В., Тяна Р., Цуцаєва О. Шутенка Л. та ін.

Постановка задачі.

Метою статті є аналіз та обґрунтування необхідності державне регулювання розвитку кластеризації регіонального інвестиційно-будівельного комплексу України.

Результати.

Формування структури кластерів визначається наступними аспектами [2, С. 212]:

1. Географічним - просторова кластеризація економічної діяльності.
2. Вертикальним («постачальник-покупець») - важливо, хто саме з учасників мережі є ініціатором і кінцевим втіленням діяльності в рамках кластера.
3. Горизонтальним - коопераційні й інші господарські зв'язки.
4. Технологічним - використання однієї технології.
5. Фокусною - учасники зосереджені навколо одного центру - фірми, розгалуженої сім'ї підприємств, наукової організації або навчального закладу.

6. Латеральний (бічним) - об'єднує різні сектори, які можуть використовувати загальні можливості для розширення меж кластера і забезпечувати економію за рахунок ефекту масштабу, в результаті чого можуть виникнути нові комбінації.

7. Якістю мережі - показує, чи дійсно фірми змагаються, яким чином їм вдається робити це добре.

За визначенням різних дослідників можна виділити два центральних елемента, присутніх у всіх кластерах.

По-перше, фірми, що входять в кластер, обов'язково взаємодіють (прямо чи опосередковано). Зв'язки є і вертикальними (ланцюга покупок і продажів по технологічному ланцюжку) і горизонтальними (додаткові вироби і послуги, використання подібних спеціалізованих витрат, технологій або інститутів, і ін.). Крім того, серед кластерних взаємозв'язків велике значення мають соціальні відносини або мережі, які виробляють вигоди для задіяних в кластері сторін.

Другим обов'язковим елементом будь-яких кластерів є наявність географічно близьких груп взаємопов'язаних компаній. Спільне розташування компаній сприяє формуванню і збільшенню переваг створення вартості, що визначають ефективність мережевої взаємодії фірм.

Відповідно, виділяються два основних види кластерів: перший - регіональний, другий - промисловий. Перший характеризується наявністю просторових, а другий - функціональних зв'язків.

Регіональний кластер - це просторова агломерація подібних і економічно пов'язаних видів діяльності, що формує основу місцевої політики за рахунок поширення знань і навичок, що сприяє і стимулює різні форми навчання та адаптації [3, С. 236]. Такі кластери, зазвичай складаються з малих і середніх підприємств, основу їх успіху становить накопичений соціальний капітал і географічна близькість.

Фірми в даному випадку менш взаємопов'язані, ніж в промислових кластерах.

Функціонально-пов'язані системи, не настільки строго детерміновані територіальними межами певних регіонів, іменуються промисловими кластерами [4]. Промисловий кластер фокусується на конкуренції всередині економічного сектора. Він, як правило, просторово не прив'язаний до певної часу останньої доповіді. На протигагу регіональному кластеру, він володіє тенденцією мати більш широкі межі, можливо охоплюючи весь регіон або країну.

Солов'єва С.М виділяють кілька параметрів, за якими кластери можуть відрізнятися один від одного [5, С. 91]:

- відмінності кластерів за розмірами;
- глибина кластера (вертикальна інтеграція, наявність рівнів ланцюжків створення цінностей);
- ширина кластера (горизонтальна інтеграція);
- співвідношення в кластері малих і середніх фірм, філій і дочірніх компаній ТНК, великих місцевих

фірм;

- присутність НДІ і вузів в кластері.

Нами запропоновано виділити наступні особливості кластерів:

- наявність великого підприємства-лідера;
- територіальна локалізація основної маси суб'єктів економіки - учасників кластерної системи;
- орієнтація продукції кластерів на експорт або імпортозаміщення;
- наявність спільних корпоративних систем управління, контролю бізнес-процесів, колективного господарського моніторингу.

- стійкість господарських зв'язків суб'єктів економіки - учасників кластерної системи, домінуючим значенням цих зв'язків для більшості її учасників;

- довготривала координація взаємодії учасників системи в рамках її виробничих програм, інноваційних процесів основних систем управління, контролю якості.

Дві останні особливості якраз і відрізняють кластери від звичайних форм коопераційно-господарських взаємодій малого, середнього та великого бізнесу.

Розглянемо специфіку регіональних інвестиційно-будівельних кластерів. Регіональний **інвестиційно-будівельний кластер (ІБК)** має дискретну природу і являє собою просторово локалізовану сукупність організацій ІБК кредитних, науково-дослідних і освітніх установ, а також підприємств ринкової інфраструктури, які перебувають у відносно стійкому взаємодії в процесі створення об'єктів виробничого та невиробничого призначення [6, С. 113].

Інвестиційно-будівельний комплекс та інвестиційно-будівельний кластер співвідносяться між собою як ціле і приватне. Кластер функціонує в складі комплексу, при цьому інвестиційно-будівельний кластер має низку родових властивостей, властивих ІБК, маючи, в свою чергу, власні відмінні характеристики, що пояснюється властивістю емерджентності (табл. 1).

Таблиця 1.

Межі термінів «інвестиційно-будівельний комплекс» і «інвестиційно-будівельний кластер»

Ознака	Інвестиційно-будівельний комплекс	Інвестиційно-будівельний кластер
Наявність спільної мети, стратегії	Немає спільної мети і загальної стратегії розвитку організацій, що входять в структуру ІБК. Організації керуються власними стратегіями поведінки	Передбачає наявність єдиної мети і стратегії поведінки організацій, що входять в його структуру

територіальні межі	Визначаються адміністративно-територіальним поділом	Кластерні зв'язки виходять за межі адміністративних утворень
Координація діяльності суб'єктів, що входять в структуру	Покладається на національні та регіональні органи влади в межах їх повноважень	Безпосередня координація діяльності покладається на раду кластера, куди входять представники органів влади, бізнес-структур, наукових і освітніх організацій. Всі рішення носять колегіальний характер
характер конкуренції	Наявність між фірмової конкуренції	Підтримка конкуренції з обов'язковою кооперацією по ряду стратегічних напрямків

Складний міжгалузевий характер взаємодії суб'єктів інвестиційно-будівельного кластера вимагає перегляду підходів до регулювання розвитку як самого кластера, так і ІБК, що продиктовано зміною ролі держави, яке в кластері стає рівноправним учасником економічних перетворень. Тому в кластері ефективний механізм державно-приватного партнерства, що поєднує переваги приватних підприємств з можливостями державного сектора [7, С. 49].

За кордоном будівельні кластери представлені досить широко. У 2017 році Європейська комісія провела оцінку 15 провідних кластерів в економіці 31 країни. Рейтинг був складений на основі оцінки рівня регіональної спеціалізації і зайнятості в різних сферах діяльності.

Так, будівельні кластери були представлені в 19 країнах (табл. 2). Хоча, в більшості випадків будівництво не є провідною галуззю економіки більшості аналізованих країн, проте в різних регіонах Португалії, Словаччини, Фінляндії, Італії, Іспанії, Норвегії та Греції виявилось не менше двох будівельних кластерів. У Литві та Португалії будівельні кластери посідають перше місце серед інших галузей економіки.

Серед інвестиційно-будівельних компаній, які на нашу думку, повинні увійти в кластер повинні бути, по-перше, крупні будівельно-монтажні організації, які мають досвід, репутацію та отримують стабільний великий прибуток, наприклад, в Полтавській області до таких можна віднести Економічні науки 280 Вісник Хмельницького національного університету 2012, № 1 віднести ВАТ „Полтаватрансбуд”, ЗАТ „Цівільбуд”, Полтаварайгробуд, ТОВ „Полтавабуд”, Спец РБУ “Полтава-водоканал”, ВАТ „Полтавський ДБК” та інші інвестиційно-будівельні організації, які представляють собою корпорації і вже включають постачальників, банки, підрядників та інші організації.

На підставі даного переліку можна з упевненістю сказати про те, що будівельний кластер може бути в повній мірі забезпечений власними будівельними матеріалами.

Зупинимося на аналізі основних інститутів, що впливають на цей процес. Основними суб'єктами будівельного кластера є (рис. 1) [8, С. 489]:

- будівельні підприємства (організації) спеціалізуються на профільних видах діяльності (малі, середні, великі);
- фірми, що постачають продукцію або надають послуги для спеціалізованих компаній;
- організації, що представляють собою ринкову інфраструктуру (кредитні, страхові та лізингові організації, логістичні компанії, торгові організації, організації, що здійснюють операції з нерухомістю);
- науково-дослідні та освітні організації;

Таблиця 2.
Провідні європейські будівельні кластери

Країна	Регіон	Місце
Австрія	Верхня Австрія	14
Бельгія	Фламандський регіон	5
Кіпр	Кіпр	4
Данія	Данія	4
Естонія	Естонія	4
Фінляндія	Південна Фінляндія	7
	Південна Фінляндія	10
	Північна Фінляндія	13
	Східна Фінляндія	14
Греція	Аттіка	3
	Північна Греція	10
	Центральна Греція	11
Ісландія	Ісландія	5
Італія	Ломбардія	8

	Венето	11
	кампанія	15
Латвія	Латвія	5
Литва	Литва	1
Люксембург	Люксембург	3
Мальта	Мальта	5
Норвегія	Південно-Східна Норвегія	13
	Західна Норвегія	14
Польща	Сілезія	13
Португалія	Порті	1
	Лісабон	2
	Центральна Португалія	3
	Алентежу	12
	Алгарве	13
Словаччина	Західна Словаччина	10
	Східна Словаччина	11
	Західна Словаччина	13
Іспанія	Кастилья-Ла-Манча	4
	Андалусія	8
	Каталонія	9
	Мал радий	10
	Валенсія	12
Туреччина	Західна Анатолія	4

- неприбуткові та громадські організації, об'єднання підприємців, торгово-промислові палати;
- організації, що представляють собою інфраструктуру для впровадження інновацій та інфраструктуру для підтримки малого та середнього підприємництва (технопарки, промислові парки, центри технологій, державні та місцеві фонди підтримки підприємництва та ін.).

Обов'язковою умовою функціонування життєздатного кластера є наявність великих, середніх і малих підприємств.

Висновки.

Перші являють собою ядро стійкості, мають об'єктивними конкурентними перевагами. Другі і треті технологічно і організаційно пов'язані з першими, володіють більш гнучкими технологіями і пропонують більш різноманітну номенклатуру продукції, що випускається і послуг, що надаються, забезпечують кластеру функціональну гнучкість. Вони є джерелом функціонування ядра кластера.

Одна з головних завдань, що стоять перед малими підприємствами - інноваційна активність. Великі підприємства більш консервативні в своїй роботі. Поступово впроваджуючи інновації, вони, тим самим, намагаються зберегти своє домінування на ринку. У той же час, малі підприємства, незважаючи на недостатність фінансових ресурсів, більш схильні до партнери. Використовуючи репутацію кластера, підприємства малого і середнього бізнесу отримують якісно відрізняється доступ до фінансових ресурсів. Тиражування, використання накопичених знань, успішних методик та алгоритмів іншими підприємствами, що входять в кластер, дозволяють значно підвищити їх загальну економічну стійкість. Саме малим підприємствам - гнучким і інноваційно-активних суб'єктів ринку, відводиться роль інтеграторів в структурі кластера.

Найбільш поширеними формами взаємодії малих, середніх і великих підприємств є субпідряд, франчайзинг і бізнес- інкубатори, що, в свою чергу, забезпечує структурну гнучкість кластера. Таким чином, в ході інтеграції малого, середнього і великого бізнесу вигоди отримують усі сторони.

Література.

1. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку національної економіки : [збірник наукових праць] / [відп. ред. Сухоруков А. І. та ін.]. – Київ : Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2004. – 139 с.
2. Семенов В. Ф. Використання потенціалу нової економіки при формуванні регіональних інноваційних структур : [монографія] / В. Ф. Семенов, О. В. Басюк. – Одеса: Атлант, 2013. – 356 с.
3. Институциональная экономика : [учеб. пособ.] / [Под рук. академика Д. С. Львова]. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 318 с.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року : Постанова № 1001 від 21.07.06р. / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF/page>
5. Федулова Л. Концептуальні модель інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100.
6. Норт Д. Інститути, інституційна зміна, функціональна економіка / Д. Норт ; [пер с англ. А. Н. Нестеренко]. – К. : Основи, 2000. – 198 с.

7. Семенов В. Ф. Інноваційна стратегія ефективного використання економічного потенціалу регіону / В. Ф. Семенов // Формування ринкової економіки : [збірник наукових праць], у 2-х ч. – К. : КНЕУ, 2011. – Ч. 1. – С. 46-55.

8. Klein Peter G. New Institutional Economics / Peter G. Klein // Encyclopedia of Law and Economics. – pp. 456-489. [Electronic resource]. – Available from : <http://encyclo.findlaw.com/0530book.pdf>.

References.

1. Sukhorukov, A. I. (2004), Investytsiino-innovatsiina stratehiia rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Investment and innovation strategy of the national economy], Collected Works, Obiednanyi instytut ekonomiky NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 139 p.

2. Semenov, V. F. and Basiuk, A. V. (2013), Vykorystannia potentsialu novoi ekonomiky pry formuvanni regionalnykh innovatsiinykh struktur [Using the potential of the new economy in the formation of regional innovation structures of organization and management], monograph, Odessa, Ukraine, 356 p.

3. Lvov, D. S. (2001), Institutsionalnaia ekonomika [Institutional Economics], Infra-M, Moscow, Russia, 318 p.

4. Derzhavna strategiia regionalnogo rozvytku na period do 2015 roku (2006), [National Regional Development Strategy for the period 2015], pp 15-64, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF/page> (access date 27.02.14)

5. Fedulova, L. (2012), “Conceptual model innovation strategy of Ukraine”, Ekonomika i prognozuvannia, no. 1, pp. 87-100.

6. Nort, D. (2000), Instytuty, instytutsiina zmina, funktsionalna ekonomika [Institutions, Institutional Change and Economic Performance], Translated by A. N. Nesterenko, Osnovy, Kiev, Ukraine, 198 p.

7. Semenov, V. F. (2011), “Innovative Strategies for effective use of the economic potential of a region”, Formuvannia rynkovoї ekonomiky [Formation of a market economy], Zbirnyk naukovykh prats v 2 vol., KNEU, Ukraine, pp. 46-55.

8. Klein, Peter G. New Institutional Economics, Encyclopedia of Law and Economics, pp. 456–489, available at: <http://encyclo.findlaw.com/0530book.pdf>. (access date 27.02.14)

Стаття надійшла до редакції 17.01.2018 р.